

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง ลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนของนักศึกษากลุ่มวิทยาลัยครุภาคใต้ ตามการรับรู้ของตนเองในบทนี้นั้น ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ตอน คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย สัมมุตฐานของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษา ลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนของนักศึกษาวิทยาลัยครุภาคใต้ตามการรับรู้ของตนเอง
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในเรื่องเพศ ระดับชั้นปี วิชาเอกที่กำลังศึกษา ประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำ และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ของนักศึกษา ที่มีผลต่อลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชน

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน จะมีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนแตกต่างกัน
2. นักศึกษาในชั้นปีต่างกัน จะมีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนแตกต่างกัน
3. นักศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำต่างกัน มีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชน แตกต่างกัน
4. นักศึกษาในวิชาเอกต่างกัน จะมีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนต่างกัน

5. นักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีลักษณะในการ เป็นผู้นำชุมชน
แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนไว้ดังนี้ คือ

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษา
วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี และวิทยาลัยครูยะลา ซึ่งกำลัง
ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2525 โดยการคัดเลือกจากกลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้
ทั้งหมด 5 วิทยาลัย ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) มา
เพียง 3 วิทยาลัย จากนั้นจึงแบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อย (Strata) ตามระดับชั้นปีและ
สาขาวิชาเอก แล้วทำการสุ่มตัวอย่างอีกครั้งด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามอัตราส่วน
(Proportionate Stratified Random Sampling) โดยสุ่มตัวอย่างมาร้อยละ 10
ของนักศึกษาในแต่ละกลุ่มย่อย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 300 คน

2. การสร้างแบบสอบถาม แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 2
ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ ซึ่งมุ่งหา -
ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ เพศ ระดับชั้นปี ประสบการณ์การเป็นผู้นำ วิชาเอก และฐานะทาง
เศรษฐกิจ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนในด้านความมีคุณธรรม
ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความศรัทธาในงาน -
พัฒนาชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหน้าที่ขอความร่วมมือในการให้นักศึกษา
ตอบแบบสอบถามไปยังอธิการและอาจารย์ผู้สอนของวิทยาลัยครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แจกแบบ
สอบถามและรวบรวมคืนด้วยตัวเอง ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 288 ชุด หรือคิดเป็น
ร้อยละ 96.00



4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะผู้นำชุมชนด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ด้วยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเปรียบเทียบมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยด้วยการหาค่า ที-เทสต์ (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) แล้วทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheff'e) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ของสถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้นำเสนอในรูปแบบของตารางและบรรยายความ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพส่วนตัวของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 50.70 และ 49.30 ตามลำดับ นักศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 นอกจากนี้ยังพบว่า มีนักศึกษาถึงร้อยละ 63.90 ไม่เคยมีประสบการณ์การเป็นผู้นำมาก่อน สำหรับผู้ที่เคยเป็นผู้นำมาก่อนนั้นส่วนมากเคยทำหน้าที่หัวหน้าหรือผู้แทนห้อง ผู้แทนหอพัก และผู้แทนชั้นปี ตามลำดับ ในด้านสาขาวิชาเอก พบว่า นักศึกษาจากสาขาวิชาเอกต่าง ๆ ในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน

เกี่ยวกับอาชีพหลักของบิดา มารดา พบว่า นักศึกษาล้วนมากมีบิดามารดาเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 47.57 และ 49.31 ตามลำดับ) อาชีพรองลงมา ได้แก่ รับราชการ และประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่วนนักศึกษาที่อยู่ในความอุปการะของผู้ปกครองตอบว่า ผู้ปกครองรับราชการเป็นส่วนมาก นอกจากนี้ยังพบว่าบิดามารดา และผู้ปกครองส่วนใหญ่มิรายได้ค่อนข้างต่ำ คือ ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน ในด้านการศึกษาของบิดา มารดา และผู้ปกครอง พบว่า บิดา มารดา และผู้ปกครอง ของนักศึกษาล้วนใหญ่ได้รับการศึกษาต่ำกว่าระดับอนุปริญญา และโดยทั่วไปแล้วบิดาได้รับการศึกษาสูงกว่ามารดา

2. ผลการวิเคราะห์ลักษณะผู้นำชุมชนของนักศึกษาพบว่า นักศึกษากลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้ส่วนใหญ่มีลักษณะด้านความมีคุณธรรมสูงสุด ($\bar{X} = 4.01$) รองลงมา คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.94$) ความมีมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.85$) ความศรัทธาในงาน



พัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 3.77$) และความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.56$) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษา สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนของนักศึกษา โดยจำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาชายมีลักษณะผู้นำชุมชนสูงกว่านักศึกษาหญิงทุกด้าน สำหรับด้านความมีคุณธรรมของ นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีระดับใกล้เคียงกัน ($\bar{X} = 4.03$ และ 3.99 ตามลำดับ) สำหรับในด้านอื่น ๆ คือ ด้านความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความรับผิดชอบ นั้น นักศึกษาชายยังคงมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ สูงกว่านักศึกษาหญิงเช่นกัน ส่วนลักษณะที่เหมือนกันประการหนึ่งทั้งนักศึกษาชายและนักศึกษา หญิงก็คือ มีลักษณะด้านคุณธรรมสูงสุด และมีลักษณะความรับผิดชอบต่อระดับต่ำสุด

4. ผลจากการศึกษาโดยจำแนกตามระดับชั้นปีพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีลักษณะ ในการเป็นผู้นำชุมชนสูงกว่าชั้นปีอื่น ๆ ในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความศรัทธาในงานพัฒนา ชุมชน ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมา คือ ความมีคุณธรรม ($\bar{X} = 4.04$) ความมีมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.89$) และความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.69$) ตามลำดับ ส่วนในด้านความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีคะแนนสูงสุด

5. ผลการศึกษา สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนของนักศึกษา เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ การเป็นผู้นำ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ซึ่งไม่มีประสบการณ์การเป็นผู้นำมาก่อน มีลักษณะเป็น ผู้นำชุมชนต่ำกว่านักศึกษาที่มีประสบการณ์การเป็นผู้นำมาแล้วในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ในด้าน ความมีคุณธรรม ผู้ที่เคยเป็นหัวหน้าหรือกรรมการผู้แทนหอพัก มีคุณธรรมสูงสุด ($\bar{X} = 4.26$) ส่วนในด้านอื่น ๆ พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ คือ ในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ หัวหน้า หรือกรรมการผู้แทนหอพัก และหัวหน้า หรือผู้แทนห้อง มีลักษณะด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ใกล้เคียงกัน และในด้านความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน พบว่า นักศึกษากลุ่มที่มีประสบการณ์ เป็นผู้นำ มีความศรัทธาใกล้เคียงกัน ส่วนกลุ่มที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเป็นผู้นำมาก่อน จะมีความศรัทธาในระดับต่ำ ($\bar{X} = 3.69$)

6. ผลการวิเคราะห์หาลักษณะผู้นำชุมชนของนักศึกษา จำแนกตามวิชาเอกพบว่า นักศึกษาทั้ง 3 กลุ่มวิชาเอก ได้แก่ กลุ่มวิชาเอกวิทยาศาสตร์ การศึกษา และสังคม- คำาสตร์ มีคุณธรรมสูงกว่าด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะนักศึกษาในกลุ่มวิชาเอกวิทยาศาสตร์มีลักษณะ

ด้านนี้สูงสุด ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมา คือ นักศึกษากลุ่มวิชาเอกการศึกษา ($\bar{X} = 3.97$) และกลุ่มวิชาเอกสังคมศาสตร์ ($\bar{X} = 3.96$) ซึ่งอยู่ในระดับใกล้เคียงกันมาก

แต่เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม นักศึกษากลุ่มวิชาเอกการศึกษามีลักษณะผู้นำ ชุมชนสูงกว่านักศึกษาริชาเอกอื่น ๆ ทั้งในด้านความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน

7. ผลการศึกษา ลักษณะผู้นำชุมชนของนักศึกษา เมื่อจำแนกตามรายได้รวมของบิดาและมารดา ปรากฏว่า นักศึกษาที่มีรายได้รวมของบิดาและมารดามากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน มีลักษณะความมีคุณธรรมสูงสุด ($\bar{X} = 4.13$) ส่วนในด้านความรับผิดชอบ นักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ทั้งในระดับสูง กลาง และต่ำ มีลักษณะความรับผิดชอบ อยู่ในเกณฑ์ใกล้เคียงกัน คือ ผู้มาจากครอบครัวที่มีรายได้มากกว่า 10,000 บาท ต่อเดือน ($\bar{X} = 3.56$) ผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง (รายได้ 4,001-10,000 บาท ต่อเดือน) ($\bar{X} = 3.55$) และผู้มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ คือ น้อยกว่า 4,000 บาท ต่อเดือน ($\bar{X} = 3.57$)

ในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ ผู้มาจากครอบครัวที่มีรายได้มากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ยความมีมนุษยสัมพันธ์ 3.89 ซึ่งสูงกว่าผู้มาจากครอบครัวที่มีรายได้ในระดับกลางและระดับต่ำ สำหรับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน ปรากฏว่า ผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้สูง จะมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผู้มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ และปานกลาง ตามลำดับ

8. ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยลักษณะผู้นำชุมชนของนักศึกษา ตามสมมติฐานข้อที่ 1 ซึ่งกำหนดว่า

"นักศึกษาที่มีเพศต่างกันจะมีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนแตกต่างกัน"

ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาชายมีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนแตกต่างกับนักศึกษาหญิงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในด้านความรับผิดชอบ และความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน และมีความแตกต่างกันในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่สำหรับลักษณะผู้นำชุมชนด้านความมีคุณธรรม-นั้น ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

9. ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยลักษณะผู้นำชุมชนของนักศึกษา ตาม สุ่มมาตรฐานข้อที่ 2 ซึ่งกำหนดว่า

"นักศึกษาในชั้นปีต่างกัน จะมีลักษณะในการ เป็นผู้นำชุมชนแตกต่างกัน"

ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่แตกต่างกันมีลักษณะในการ เป็นผู้นำไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้านความมีคุณธรรม ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แต่จะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับ .01) ในด้านความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชนเพียงด้านเดียว โดยที่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งมีคะแนนด้านความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชนต่ำกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับชั้นปีอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

10. ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยลักษณะผู้นำชุมชนของนักศึกษา ตาม สุ่มมาตรฐานข้อที่ 3 ซึ่งกำหนดว่า

"นักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการ เป็นผู้นำต่างกัน จะมีลักษณะในการ เป็นผู้นำชุมชนแตกต่างกัน"

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักศึกษาที่มีประสบการณ์การ เป็นผู้นำต่างกัน มีลักษณะในการ เป็นผู้นำชุมชนไม่แตกต่างกันในด้าน ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับ .05) ในด้านความมีคุณธรรมเพียงด้านเดียว โดยที่นักศึกษาที่ไม่เคยมีประสบการณ์การ เป็นผู้นำมาก่อนมีลักษณะในการ เป็นผู้นำด้านนี้แตกต่างกับกลุ่มนักศึกษาที่เคยมีประสบการณ์การ เป็นผู้นำมาก่อน ส่วนในระหว่างกลุ่มผู้ เคยมีประสบการณ์การ เป็นผู้นำ ไม่ว่าจะ เป็นหัวหน้าหรือผู้แทนห้อง หัวหน้าหรือผู้แทนชั้นปี หรือหัวหน้าหรือผู้แทนหอพัก ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้านนี้

11. ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยลักษณะ ผู้นำชุมชนของนักศึกษา ตาม สุ่มมาตรฐานข้อที่ 4 ซึ่งกำหนดว่า

"นักศึกษาที่ศึกษาในวิชา แยกต่างกัน จะมีลักษณะในการ เป็นผู้นำชุมชน-แตกต่างกัน"

ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า นักศึกษาที่ศึกษาในวิชาเอกที่ต่างกัน คือ กลุ่มวิชา เอกการศึกษา สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ มีลักษณะในการเป็นผู้ว่าชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงด้านเดียว แต่ในด้านความมีคุณธรรม ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ และความค้ำทรานในงานพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า นักศึกษาในกลุ่มวิชา เอกการศึกษา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แตกต่างกับนักศึกษากลุ่มวิชาเอกวิทยาศาสตร์ แต่ไม่แตกต่างกับนักศึกษากลุ่มวิชา เอกสังคมศาสตร์ ในทำนองเดียวกันนักศึกษากลุ่มวิชา เอกวิทยาศาสตร์ก็มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่แตกต่างกับนักศึกษากลุ่มวิชา เอกสังคม - ศาสตร์

12. ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยลักษณะผู้ว่าชุมชนของนักศึกษา ตามสมมุติฐานข้อที่ 5 ซึ่งกำหนดว่า

"นักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีลักษณะในการเป็นผู้ว่าชุมชนแตกต่างกัน"

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่อง ลักษณะการเป็นผู้ว่าชุมชนทั้ง 5 ด้าน คือ ความมีคุณธรรม ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่ม - สร้างสรรค์ และความค้ำทรานในงานพัฒนาชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะในการเป็นผู้ว่าชุมชนของนักศึกษากลุ่ม วิทยาศาสตร์ภาคใต้ครั้งนี้ พบประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้คือ

1. จากผลการศึกษา ลักษณะผู้ว่าชุมชนของนักศึกษาวิทยา สัยครุว่า นักศึกษา กลุ่มวิทยาศาสตร์ภาคใต้ส่วนมากมีลักษณะด้านความมีคุณธรรมสูงสุด รองลงมาคือ ความ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความค้ำทรานในงานพัฒนาชุมชน และความ รับผิดชอบ ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่านักศึกษาครูส่วนใหญ่ เป็นผู้มีคุณธรรมในระดับสูง

ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลักสูตรฝึกหัดครูมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมใน-
บทบาทหน้าที่ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป¹

ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของโรเบิร์ต เอ็ม โทมัส² (Robert M. Thomas) ซึ่งศึกษาลักษณะของนักศึกษาครูในประเทศอังกฤษ และสรุปว่า นักศึกษาที่
ศึกษาในคณะกรรมการศึกษา จะมีคุณธรรมสูงกว่านักศึกษาในคณะอื่น ๆ และการศึกษาดังกล่าว
ยังเป็นการยืนยันผลของการศึกษาของ ฮีซูกะ เมวรา³ (Esuka Meura) ที่ว่า แม้ว่า -
นักศึกษาทางการศึกษาจะมีความคิดริเริ่มต่ำกว่าสาขาทางวิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่ในทาง
ตรงกันข้าม นักศึกษาเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่าอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะคุณธรรม
ที่มีต่อผู้ที่ด้อยกว่า สถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูในปัจจุบัน มักจะมุ่งเน้นให้
นักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรม ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ คือ นักศึกษาครูมีลักษณะ
ด้านคุณธรรมสูงกว่าด้านอื่น ๆ แต่การที่นักศึกษามีความคร่ำคร่าในงานพัฒนาชุมชน และ
ความรับผิดชอบค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะความรับผิดชอบต่องานพัฒนาชุมชน อาจเป็นเพราะ
ว่า ขณะที่ทำการศึกษาเรื่องนี้ ในปีการศึกษา 2525 วิทยาลัยครูซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างยังไม่
เปิดสอนวิชา เอกพัฒนาชุมชน และวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนที่เปิดสอนมีน้อยมาก
และเป็นเพียงวิชาเลือกเท่านั้น คือ วิชาการศึกษากับการพัฒนาชุมชน ทำให้นักศึกษา-
ขาดความรู้และทัศนคติในการพัฒนาชุมชนไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนั้นการเรียนการสอนวิชา
ดังกล่าวยังมุ่งสอนเพียงด้านทฤษฎีในห้องเรียน และนักศึกษาไม่ค่อยมีโอกาสได้สัมผัสกับ
สภาพความเป็นจริงในสังคม โดยเฉพาะในชุมชนชนบท ซึ่งตรงกับผลการประชุมปฏิบัติการ

¹วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2526-2529
เอกสารส่วนเทคนิคทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2526), หน้า 154

²Robert M. Thomas, Rural Youth Movement in Britain, อ้างถึงใน
เวศ ศิริละมุล และคณะ, รายงานผลการวิจัยเรื่องการศึกษาติดตามผลการปฏิบัติงานของครู
อ.ค.ป. ที่สำเร็จจากวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช. 2525, หน้า 47, (เอกสารอัดสำเนา)

³Esuka Meura, Labor Force in Japan, อ้างถึงในเล่มเดียวกัน,
หน้า 45.

ระดับสูงของกรมการฝึกหัดครู ในระหว่างวันที่ 8 ถึงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2521 ที่กล่าวว่า กระบวนการฝึกอบรมยังเน้นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ ทำให้ผู้จบการศึกษาไปแล้วลงมือปฏิบัติไม่ได้จริง การปฏิบัติการสอนจึงใช้วิธีบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเนื้อหาวิชาการศึกษาล้วนมากเป็นเรื่องราวของต่างประเทศ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นจริงหรือสภาพการณ์ของไทยโดยตรง¹ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้นักศึกษาขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง และไม่เกิดความสำนึกในการรับผิดชอบเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับความมีคุณธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และความมีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นวิชาที่เน้นมากในการเรียนการสอนของ วิทยาลัยครูทั่วไป ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สัมบูรณ์ ขวัญยืน ที่ว่า โดยส่วนใหญ่แล้วนักเรียนมีความรับผิดชอบอยู่ในระดับต่ำ² และเป็นการยืนยันผลการศึกษาของ สุเทพ ลุนทรเกษม ซึ่งทำการศึกษานักศึกษาที่หมู่บ้าน "บ้านนาอีสังข์" อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี³ ดังปรากฏในบทที่ 2 ของการวิจัยนี้ หน้า 40

2. ผลการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปนักศึกษาชายมีลักษณะในการเป็นผู้มาชุมชนสูงกว่านักศึกษาหญิงทุกด้าน โดยเฉพาะความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน และความมีมนุษยสัมพันธ์ นอกจากนี้ นักศึกษาชายยังมีลักษณะในการเป็นผู้มาชุมชนแตกต่างกับนักศึกษาหญิงอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ .01) ในด้านความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก นักศึกษาชายในวิทยาลัยครูภาคใต้มีความสนใจ และมีโอกาสเข้าร่วม

¹ กรมการฝึกหัดครู, "รายงานผลการประชุมปฏิบัติการระดับสูง". ครูปริทัศน์ 1 (มกราคม 2522), หน้า 26-28.

² สัมบูรณ์ ขวัญยืน, "การศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในภาคกลาง". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521), หน้า 63.

³ สุเทพ ลุนทรเกษม, การศึกษาหมู่บ้านเกี่ยวกับลักษณะผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี. (กรุงเทพฯพหุพานคร : กรมพัฒนาชุมชน, 2510), หน้า 87.

ในงานพัฒนาชุมชนมากกว่านักศึกษาหญิง และในการออกค่ายอาสาพัฒนาในชนบทแต่ละครั้ง จะมีนักศึกษาชายเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า คือ ประมาณร้อยละ 67.03 การที่นักศึกษาชายได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวมากกว่า ทำให้ให้นักศึกษาชายมีโอกาสทราบข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนมองเห็นช่องทางในการพัฒนาชนบทมากขึ้น ก่อให้เกิดความศรัทธาในอันที่จะพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นมากกว่านักศึกษาหญิง นอกจากนี้ผู้ชายจะมีความแข็งแรงและลุ่มบุงลุ่มบ้นมากกว่าผู้หญิง ซึ่งเข้าร่วมงานพัฒนาชนบทซึ่งต้องอาศัยความลุ่มบุงลุ่มบ้นได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชนมากกว่านักศึกษาหญิงซึ่งแตกต่างจากนักศึกษาหญิงอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ .01) ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องและสนับสนุนการศึกษาของ ปูร์่า ที่ เดปโปซิทาโรโอ (Pura T. Depositario) ซึ่งพบว่า โดยทั่วไปแล้วผู้ชายมีความสนใจในงานชนบทสูงกว่าผู้หญิง ซึ่งมุ่งที่จะหางานทำในเมืองเป็นส่วนใหญ่¹ นอกจากนี้ การสำรวจสภาพแรงงานของประเทศแคนาดา ยังพบว่า ผู้หญิงร้อยละ 70 ต้องการหางานทำในเมือง มีเพียงร้อยละ 30 ที่ต้องการมีงานทำในชนบท ซึ่งแตกต่างจากเพศชาย ซึ่งต้องการทำงานในชนบทถึงร้อยละ 60²

3. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 4 มีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนสูงกว่าระดับชั้นปีอื่น ๆ ในทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน และความมีคุณธรรม แสดงให้เห็นว่า เมื่อนักศึกษาอิงเรียนในระดับชั้นปีที่สูงขึ้น ก็จะมีลักษณะในการเป็นผู้นำสูงขึ้นไปตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากในปรัจุบันกรมการฝึกหัดครู และวิทยาลัยครูต่าง ๆ มีนโยบายที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีความรู้เกี่ยวกับสภาพ

¹Pura T. Depositario, "Labor Force of the Philippines", Text of the Inaugural Professorial Lecture, presented of Auala Foundation on July 28, 1981, p. 32.

²James R. Walter, "A Survey of Canadian's Interest in Laborer Force in 1980". pp. 78-79. (memography)

ท้องถิ่น และได้สัมผัสกับความเป็นจริงในชนบทมากขึ้น เนื่องจากเมื่อจบการศึกษาแล้ว นักศึกษาเหล่านี้จะต้องออกไปทำงานในชนบทเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการคัดสรรเรียนการสอนจึงเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับชนบทมากขึ้น และเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ปฏิบัติงานหรือศึกษานอกสถานที่เพิ่มขึ้นตามลำดับชั้นปี โดยเฉพาะในปีที่ 4 ได้จัดให้มีการฝึกงานและฝึกสอน ซึ่งส่วนมากนักศึกษาจะฝึกในชนบทเป็นส่วนใหญ่ การคัดสรรรายวิชาเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ทำให้นักศึกษาได้คลุกคลีกับชนบท และงานพัฒนาชนบทอยู่เสมอ ก่อให้เกิดความรักและความศรัทธาในงานพัฒนาชนบทเพิ่มขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ นักศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ส่วนหนึ่งเคยมีประสบการณ์ในการทำงานในชนบทมาก่อน ทำให้เข้าใจธรรมชาติของชนบทเป็นอย่างดี เมื่อมีโอกาสศึกษาทางทฤษฎี การพัฒนาเพิ่มขึ้น จึงมองเห็นความเป็นไปได้ในการพัฒนา และเกิดความศรัทธาในอันที่จะปรับปรุงสภาพที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ในด้านความมีคุณธรรม ความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน และความรับผิดชอบ นักศึกษาจะมีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับชั้นปี ทั้งนี้เพราะลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องอบรมสั่งสอนให้เกิดการละสมัขึ้นในตัวผู้เรียน โดยเริ่มจากชั้นปีที่ 1 เป็นต้นไป ยิ่งมีการอบรมสั่งสอนนานเท่าไร นักศึกษาก็จะมีคุณลักษณะดังกล่าวมากขึ้นเท่านั้น จึงเห็นได้ว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 4 จะมีลักษณะด้านนี้สูงที่สุด รองลงมา คือ ชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 1 ตามลำดับ สาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือ รายวิชาที่เกี่ยวข้องจะค่อย ๆ มีมากขึ้น ในระดับชั้นปีหลัง ๆ ในชั้นปีที่ 1 และ 2 นั้น มักจะเป็นการปลูกฝังความรู้พื้นฐานทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้นักศึกษาแต่ละชั้นปีมีลักษณะต่างกันดังกล่าว และเป็นที่น่าสังเกตว่า ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีการพัฒนาสูงกว่าชั้นปีที่ 1 แต่ในชั้นปีที่ 4 นักศึกษามีพัฒนาการลดลงจากชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 2

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โดยทั่วไปแล้ว นักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้เฒ่ามาก่อน จะมีลักษณะผู้นำชุมชนสูงกว่านักศึกษาที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในทุกด้าน และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ .05) ในด้านความมีคุณธรรมเพียงด้านเดียว การที่นักศึกษาซึ่งเคยมีประสบการณ์ผู้นำมีลักษณะผู้นำชุมชนทั้ง 5 ด้าน สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ผู้นำมาก่อน อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากการเลือกผู้นำต่าง ๆ ในวิทยาลัยครู

ใช้วิธีการเลือกตั้ง ซึ่งผลปรากฏว่า ผู้ได้รับเลือกส่วนใหญ่ต้องมีคุณลักษณะดังกล่าว เป็นลักษณะประจำตัว คือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และมีแนวคิดที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ให้เป็นที่พอใจของสมาชิกในกลุ่ม สิ่งมีลักษณะผู้นำข่มขืนดังกล่าวสูงกว่านักศึกษาอื่น ๆ ที่ไม่มีตำแหน่งผู้นำหรือไม่เคยมีประสบการณ์ผู้นำมาก่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเป็นผู้นำนั้น ตัวผู้นำเองจะต้องมีคุณธรรมในการปกครอง หรือการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระดับสูง จึงจะสามารถสร้างความยอมรับและศรัทธาให้แก่ผู้อื่น และคงสภาพการเป็นผู้นำไว้ได้ ดังนั้น ผู้มีประสบการณ์ผู้นำจึงมีความแตกต่างกับผู้ไม่มีประสบการณ์ด้านนี้อย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนที่เกี่ยวกับคุณลักษณะ ข้อค้นพบนี้สนับสนุนการศึกษาของ ที ซี ริกส์ (T.C. Riggs) ที่ว่า บุคคลที่เป็นผู้นำย่อมจะต้องมีความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ คุณธรรม และความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ มากกว่าผู้อื่นในกลุ่มของตน¹ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความขัดแย้งกันในส่วนของ ริกส์ (Riggs) พบว่า ผู้นำมักจะมีคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูงกว่าด้านอื่น ๆ แต่การวิจัยครั้งนี้พบว่า ลักษณะด้านความมีคุณธรรมเด่นที่สุด ความแตกต่างดังกล่าวนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ในสังคมตะวันตกยึดถือบทบาทหน้าที่เป็นสำคัญ ซึ่งต่างจากสังคมไทยที่เป็นแบบมิตรสัมพันธ์ จึงปกครองกันด้วยหลักของคุณธรรม มีการยึดหยุ่น อะลุ่มอล่วยกันสูง²

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามวิชาเอก พบว่า โดยทั่วไปแล้วนักศึกษาทั้ง 3 กลุ่มวิชาเอก มีลักษณะผู้นำด้านความมีคุณธรรมสูงกว่าด้านอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาแยกตามวิชาเอก ปรากฏว่า นักศึกษากลุ่มวิชาเอกการศึกษามีลักษณะผู้นำสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

¹T.C. Riggs, "For Some Are Bound to Lead". Rural Reconstruction Review. หน้า 3.

²วีรยุทธ วิเชียรโชติ, "ระบบสังคมไทย". วารสารรามคำแหง (8 สิงหาคม 2524), หน้า 52.

วิชาเอก ในด้านความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ และ ความศรัทธาในงานพัฒนาชนบท ส่วนในด้านความมีคุณธรรมนั้นต่ำกว่ากลุ่มวิชาเอกวิทยาศาสตร์ การที่นักศึกษาทุกชั้นปีมีลักษณะด้านความมีคุณธรรมสูงกว่าลักษณะด้านอื่น ๆ เป็น เพราะ หลักสูตรการฝึกหัดครูมุ่งอบรมให้นักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรม อันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ ยิ่งสำหรับผู้จะไปเป็นครู สำหรับผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษาในกลุ่มวิชาเอกการศึกษา มีลักษณะด้านความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ และ ความศรัทธาในงานพัฒนาชนบทสูงกว่าอีกสองกลุ่มวิชาเอกนั้น อาจเนื่องมาจากนักศึกษาในกลุ่มวิชาเอกนี้มีผู้เคยเป็นครูมาก่อนอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี การที่เคยทำงานมาก่อนช่วยให้นักศึกษาเหล่านี้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ กว้างขวาง สามารถปรับปรุงตัวเองในด้านต่าง ๆ ได้ดีกว่านักศึกษาอีกสองกลุ่มวิชาเอก ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว ไม่เคยทำงานมาก่อนเลย การที่เคยทำงานมาก่อนทำให้นักศึกษากลุ่มวิชาเอกการศึกษา มีโอกาสจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มนุษยสัมพันธ์ และ ความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน สูงกว่านักศึกษาอื่น ๆ นอกจากนั้นรายวิชาในหลักสูตรสำหรับกลุ่มวิชาเอกนี้ก็เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวเป็นอย่างมาก เช่น วิชามนุษยสัมพันธ์ การบริหารงานบุคคล และการศึกษากับการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

ประเด็นที่น่าสนใจจากข้อค้นพบอีกประเด็นหนึ่ง คือ นักศึกษากลุ่มวิชาเอก การศึกษามีความแตกต่างกับนักศึกษากลุ่มวิชาเอกวิทยาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในงานพัฒนาชุมชน โดยนักศึกษากลุ่มวิชาเอกการศึกษามีลักษณะด้านนี้สูงกว่ากลุ่มวิชาเอกวิทยาศาสตร์ ซึ่งถ้าพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว กลุ่มวิชาเอกวิทยาศาสตร์น่าจะมีคุณสมบัติข้อนี้สูงกว่า ที่เป็นเช่นนี้เพราะ โดยหลักสูตรแล้วนักศึกษากลุ่มวิชาเอกการศึกษา ได้มีโอกาสศึกษาและสัมผัสกับชุมชนมากกว่า และโดยที่นักศึกษาเหล่านี้มีประสบการณ์ เกี่ยวข้องกับชุมชนมาก่อนดังกล่าวแล้ว จึงทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาชุมชนมากกว่า แต่ถ้าจะพิจารณาถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ นักศึกษากลุ่มวิชาเอกวิทยาศาสตร์อาจจะมีสูงกว่าก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ลักษณะการเป็นผู้นำชุมชนของนักศึกษาจากกลุ่มวิทยาลัยครู - ภาควิชาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับฝ่ายวิชาการของวิทยาลัย

1.1 จากการศึกษา ลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีลักษณะด้านความมีคุณธรรมสูงที่สุด รองลงมา คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน และความรับผิดชอบ ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า นักศึกษาของวิทยาลัยครูนั้นมีความศรัทธาในงานพัฒนาชนบทและความรับผิดชอบ อยู่ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะด้านอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งในการเป็นผู้นำในชนบทเช่นกัน ซึ่งไม่เป็นการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันที่มุ่งจะพัฒนาชนบทให้มีสภาพดีขึ้น ฉะนั้นการกำหนดนโยบายการเรียนการสอนจึงควรเน้นในการปลูกฝังให้นักศึกษาทุกวิชาเอก ได้มีโอกาสสัมผัส มีประสบการณ์และความศรัทธาในงานพัฒนาชนบทให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจาก เมื่อนักศึกษาเหล่านี้ จบการศึกษาแล้ว นักศึกษาจะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ และเป็นผู้นำในชนบทเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ ฝ่ายวิชาการยังควรเร่งรัดการศึกษารเรียนการสอนให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมให้มากขึ้น

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนต่ำกว่าชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 และจากนโยบายของกรมการฝึกหัดครูในปัจจุบันได้เน้นให้นักศึกษามีประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาชีพครู ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 แทนการฝึกประสบการณ์สอนวิชาชีพครูในที่สุดท้ายของหลักสูตร จึงเป็นผลดีต่อนักศึกษารุ่นใหม่ในการที่จะฝึกประสบการณ์การเป็นผู้นำ ฉะนั้น ฝ่ายวิชาการจึงควรประสานนโยบายระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ให้สอดคล้องกับแนวการศึกษากิจการกรมการเรียนและกิจการกรมเล่ริมหลักสูตร อันจะทำให้ให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และความรับผิดชอบสูงขึ้น ฉะนั้นจึงควรส่งเสริม นโยบายดังกล่าว

1.3 จากผลการวิจัย เป็นที่น่าสังเกตว่า การที่นักศึกษาชายมีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนมากกว่านักศึกษาหญิง ควรจะได้รับการพิจารณาว่า ในการรับนักศึกษา ควรจะแยกคิดตามอัตราส่วนของชายและหญิง แทนที่จะคิดรวมตามคะแนนที่สอบได้ เพื่อให้ นักศึกษาชายมีโอกาสเข้า เรียนในจำนวนสูงขึ้น โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ต้องการการพัฒนา- ชนบทอย่างเร่งด่วน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์

2.1 จากผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาของวิทยาลัยครูมีความรับผิดชอบและ ความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชนต่ำกว่า ลักษณะผู้นำด้านความมีคุณธรรม ความคิดริเริ่มสร้าง- สรรค์ และความรับผิดชอบ ฉะนั้นการคัดเลือกกรรมการเรียนการสอน ควรทำโดยการมอบ หมายงานให้นักศึกษารับผิดชอบในการศึกษาค้นคว้า ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม สดให้ มีการทำงานและอภิปรายกลุ่มให้มากขึ้น โดยอาจารย์คอยดูแลและควบคุมในเรื่องความรับ- ผิดชอบอย่างทั่วถึง ในขณะที่เดียวกันการคัดเลือกเนื้อหาและกิจกรรมควรให้นักศึกษาได้มีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับชนบทให้มาก โดยการยกกรณีตัวอย่างของชนบทใน การอภิปราย การคัดค้นศึกษาและการฝึกงานในชนบทให้มากขึ้น อันเป็นการเปิดโอกาส ให้นักศึกษาได้ประยุกต์ทฤษฎีที่เรียนเข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริงในชนบท

2.2 ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาชายมีลักษณะในการเป็นผู้นำชุมชนสูงกว่า นักศึกษาหญิง ฉะนั้นการเรียนการสอนควรจัดให้นักศึกษาทั้งสองเพศได้ทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม เพื่อให้ นักศึกษาหญิง ได้เรียนรู้และพัฒนา ลักษณะในการเป็นผู้นำของตนเองขึ้นมา โดยการผลัด เปลี่ยนกันทำหน้าที่ผู้นำภายในกลุ่มของตน

2.3 ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1-2 มีลักษณะในการเป็นผู้นำ ค่อนข้างต่ำ สำหรับในด้านความมีคุณธรรม ความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชน และความ รับผิดชอบ นักศึกษาทุกชั้นปี มีการพัฒนาสูงขึ้นตามลำดับ ส่วนในด้านความคิดริเริ่มสร้าง- สรรค์ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีการพัฒนาสูงกว่าชั้นปีที่ 1 แต่ในชั้นปีที่ 4 นักศึกษามีพัฒนาการ ลดลงจากชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 2 ด้วยเหตุนี้ อาจารย์ในวิทยาลัยครูจึงควรมีบทบาทในการ ทำงานด้านพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น เช่น การเป็นวิทยากรให้ท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้และแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มบุคคลในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น เพื่อจะได้นำประสบการณ์ตรงที่ได้รับมาปรับปรุง ลักษณะผู้นำชุมชนบางประการของนักศึกษาให้ดีขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับฝ่ายกิจการนักศึกษา

จากผลการวิจัยดังกล่าวแล้วในข้อที่ 1, 2 และ 3 ฝ่ายกิจกรรมนักศึกษา ควรจัดกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมลักษณะผู้นำทั้ง 5 ประการ โดยมุ่งเน้นด้านการทำงานเป็นกลุ่ม การแบ่งหน้าที่กันทำ เพื่อฝึกความรับผิดชอบในการอยู่และการทำงานร่วมกัน ในขณะเดียวกันก็ควรเพิ่มกิจกรรมการพัฒนาชนบท เช่น อาสาพัฒนาชนบทให้มากขึ้น นอกจากนี้ ฝ่ายกิจการศึกษาคงจะได้ร่วมมือกันกับฝ่ายอาจารย์ผู้สอน ในการกระตุ้นและส่งเสริมการฝึกประสบการณ์การเป็นผู้นำที่ถูกต้อง แทนการเรียนการสอนเพียงภาคทฤษฎีเป็นหลักอย่างเดียว เพราะ นอกจากจะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมแล้ว ยังเป็นการเสริมประสบการณ์การทำงานในชนบทและความศรัทธาในงานพัฒนาชุมชนของนักศึกษาได้อย่างดี

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการวิจัยเรื่องนี้ในกลุ่มวิทยาลัยครูอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการปรับหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการคัดเลือกกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในแต่ละท้องถิ่น เป็นการสอดคล้องกับนโยบายในการเร่งรัดพัฒนาชนบท

4.2 ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบระหว่าง ลักษณะผู้นำชุมชนของนักศึกษาวิทยาลัยครูกับนักศึกษาจากสถาบันอื่น ๆ ในระดับอุดมศึกษา ที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันในประเด็นต่าง ๆ อันมีผลต่อการบริหารงานเพื่อผลิตบัณฑิตแก่ชุมชน

4.3 ควรจะได้มีการวิจัยลักษณะผู้นำชุมชนเฉพาะด้าน โดยอาจจะใช้วิธีวิจัยที่ลึกซึ้งกว่าในรูปแบบอื่น เช่น การสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นการเสริมให้ผลการวิจัยเด่นชัดขึ้น